

Aloite

Aloitteessa (VN/6380/2018) esitetään lakia, jonka mukaan jokaisessa suomalaisessa alakoulussa olisi oltava ”terapeuttisia valmiuksia omaava”, ”eheyttävään ja parantavaan lastensuojelutyöhön” kykenevä aikuinen. Kyseisen aikuisen tulisi olla paikalla päivittäin ja kyetä ”omalla elämäntaitojen ja valmentavalla ohjauksellaan ennaltaehkäisemään muun muassa koulukiusaamista ja muita turvallista koulunkäyntiä häiritseviä ongelmia”.

Muutoksella tavoitellaan oppilaiden ongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista mahdollisiin ongelmiin, päämääränä lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentäminen. Muutoksella tavoitellaan myös opettajien ”henkisen taakan vähenemistä ja opetuksen tason parantumista”.

Asiantuntijalausunto

Osa oppilaista tarvitsee sekä pedagogista että opiskeluhuollollista tukea

Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Toisin kuin yksilökohtainen opiskeluhoito, perusopetuslaissa säädetty pedagoginen tuki ei pohjaudu vapaaehtoisuuteen. Myös salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevat säännökset sekä luovutuksiin liittyvät suostumus- ja kirjaamiskäytännöt poikkeavat toisistaan opiskeluhoitoilaisissa ja koululainsäädännössä. Tuen muotoja voidaan käyttää rinnakkain, toisiaan täydentäen ja siten, että ne muodostavat oppilaan näkökulmasta toimivan kokonaisuuden. Esimerkiksi perusopetuslaissa säädettyihin tehostettuun ja erityiseen tukeen liittyvä moniammatillinen opiskeluhoito ammattihenkilöiden konsultaatio on pedagogista tukea.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 (jatkossa käytetään käsitettä oppilashuolto, oppilas ja koulu, koska viitataan esi- ja perusopetusikäisiin)

Oppilashuoltolain tarkoituksena on edistää oppilaan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja oppilaiden osallisuutta itseään ja kouluyhteisöä koskevissa asioissa. Lain tavoitteena on turvata varhainen tuki sitä tarvitseville sekä oppilashuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu. Varhain tarjotun riittävän tuen tavoitteena on ehkäistä pulmien syventymistä ja mm. vähentää lastensuojelun ja muiden korjaavien palvelujen tarvetta. Oppilashuollon kokonaisuuteen sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuolto. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Oppilailla on oikeus myös yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon, johon kuuluvat yksittäiselle oppilaalle annettavien oppilashuollon palveluiden lisäksi monialaisen asiantuntijaryhmän tarjoama tuki.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetussuunnitelman mukainen oppilashuoltosuunnitelma toteutuu. Opetuksen järjestäjän on järjestettävä oppilashuolto yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa siten, että oppilashuollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Koulun sijaintikunta vastaa oppilashuollon palvelujen järjestämisestä alueellaan sijaitsevien koulujen oppilaille. Kunta päättää, minkä hallintokunnan alaisuudessa kuraattori- ja psykologipalvelut järjestetään. Toiminnassa syntyviä asiakastietoja tulee aina käsitellä sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännön edellyttämin tavoin.

Oikeus saada oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja

Oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalvelut on järjestettävä siten, että oppilas voi tarvittaessa päästä keskustelemaan henkilökohtaisessa tapaamisessa joko psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä ja kiireellisessä asiassa samana tai seuraavana työpäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori yhdessä oppilaan ja/tai huoltajan kanssa, ja arviointi voidaan toteuttaa esimerkiksi puhelimitse.

Terveydenhoitajan ja lääkärin tavoitettavuus

Kouluterveydenhuollon palvelut järjestetään terveydenhuoltolain ja asetuksen 338/2011 mukaisesti. Oppilaan on päästävä määräaikaan ja tarpeenmukaisesti terveystarkastuksiin terveydenhoitajalle sekä lääkärille. Tarkastusten sisältöjen on oltava riittävän laajat sekä säädösten ja ohjeiden mukaiset. Terveydenhoitajan palvelut kouluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että päivinä, jolloin terveydenhoitaja työskentelee kyseisessä koulussa, hänen vastaanotolleen voi päästä ilman ajanvarausta ennalta ilmoitettuna ajankohtina. Muulloin terveydenhoitaja voi olla esimerkiksi puhelimitse tavoitettavissa. Terveydenhoitaja ohjaa oppilaan tarvittaessa koululääkärin vastaanotolle.

Henkilöstömitoituksista

Kouluterveydenhuollon henkilöstömitoituksesta on laadittu valtakunnalliset suositukset, jotka on julkaistu Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (2004, STM ja Kuntaliitto). Oppilashuollon kuraattorien ja psykologien henkilöstömitoituksesta ei ole virallista suositusta. Näiden palvelujen saatavuutta on oppilashuoltolaissa turvattu asettamalla em. määräajat palveluihin pääsyle sekä velvoittamalla palvelujen kokonaistarpeen arviointiin.

-Koulupsykologeille ei ole kansallisia henkilöstömitoitussuosituksia. HE 67/2013 käytettiin psykologipalvelujen kustannuslaskelmissa tavoitetasona 1000 opiskelijaa / psykologi.

-Kuraattoreilla ei ole kansallisia henkilöstömitoitussuosituksia. Hallituksen esityksessä oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi (HE 67/2013) käytettiin kuraattoripalvelujen kustannuslaskelmissa tavoitetasona 780 opiskelijaa / kuraattori.

-Nykyinen kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositus on kouluterveydenhoitajalla 600 oppilasta/ terveydenhoitaja ja 2100 oppilasta/koululääkäri.

- Hallitusohjelman mukaisesti: ” Vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla kouluasteilla, jotta lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea. Säädetään sitovista mitoituksista toisen asteen opiskeluhuollon palveluihin.” Pysyvää rahoitusta on seuraavasti: 10 milj. e vuonna 2021, 20 milj. e vuonna 2022 ja 29 milj. e vuodesta 2023 lukien.

Tällä hetkellä kuraattorityön toteuttamisen edellytykset vaihtelevat suuresti ja aiheuttavat oppilaiden kesken eriarvoisuutta palvelujen saannissa ja sisällössä. (Lähde: Hietanen-Peltola M, Vaara S,

Laitinen K. Koulukuraattoripalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-271-0>)

- Perusopetuksessa työskentelevä kokoaikainen kuraattori työskentelee tavallisimmin kahdessa eri toimipisteessä
- Vastuualueen oppilasmäärän keskiarvo on 875.
- Kuraattorityö painottuu yksilötyöhön, johon käytetään tavallisimmin 60 % työajasta. Yhteisöllisen työn osuus on 20 %.
- Vain pienellä osalla vastaavista kuraattoreista on esimiestehtäviä ja heidän työaikansa jakautuu eri työtehtävien välille samalla tavalla kuin muilla kuraattoreilla.
- Kuraattorit tekevät laajasti yhteistyötä koulun sisällä ja ulkopuolelle, erityisesti lastensuojeluun ja muuhun sosiaalitoimeen.

Koulupsykologien oppilas- ja toimipistemäärissä on suurta vaihtelua, mikä asettaa oppilaat eriarvoiseen asemaan palvelujen saannissa. (Lähde: Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. Koulupsykologipalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-273-4>)

- Kokoaikaisesti perusopetuksessa toimiva koulupsykologi työskentelee tavallisimmin 2–3 toimipisteessä.
- Vastuualueen oppilasmäärän keskiarvo on 985.
- Yksilökohtaiseen työhön koulupsykologi käyttää tavallisimmin 60 % ja yhteisölliseen työhön 20 % työ-ajastaan.

Kouluterveydenhoitajan oppilasmäärän keskiluku (mediaani) on 469 oppilasta.

Koululääkärin oppilasmäärän keskiluku(mediaani) on 3900 oppilasta.

Wiss K, Hakamäki P, Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Saaristo V, Saukko N & Ståhl T. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstövoimavarat terveyskeskuksissa 2004–2017. Tutkimuksesta tiiviisti 32, marraskuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-212-3>

- Yksityiskohtaisesta lainsäädännöstä huolimatta myös kouluterveydenhuollon työn toteutuksessa on jonkin verran vaihtelua

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Hakulinen T, Merikukka M. Kouluterveydenhuollon terveystarkastukset – sisällöt yksilöllisiä, järjestämistavat vaihtelevat. Tutkimuksesta tiiviisti 26, 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-375-5>

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Hakulinen T, Merikukka M. Tuen järjestäminen ja yhteistyö kouluterveydenhuollossa – työn edellytyksissä kehitettävää. Tutkimuksesta tiiviisti 27, 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-376-2>

Oikeus oppia -kehittämishjelmat vuosina 2020–2022

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa parantavat Oikeus oppia -kehittämishjelmat vuosina 2020–2022. Ohjelmilla edistetään oppimista, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä oppimiseroja sekä vahvistaa oppimisen tukea. Perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishjelmaan varataan kolmen vuoden aikana 180 miljoonaa euroa ja varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishjelmaan 125 miljoonaa euroa.

Varhaiskasvatuksen kehittämishjelman tavoitteet:

- 1.Luodaan tasa-arvoisia edellytyksiä oppimispoluille
- 2.Edistetään oppimisen tukea
- 3.Luodaan oppimiselle joustavampi alku
- 4.Parannetaan varhaiskasvatuksen laatua

Perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa vahvistavan ohjelman avulla etsitään tehokkaita toimenpiteitä eriarvoistumiskehityksen pysäyttämiseksi ja pienennetään ryhmäkokoja. Tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä sosioekonomisesta taustasta, maahanmuuttajataustasta tai sukupuolesta johtuvia oppimiseroja, sekä vahvistaa ja kehittää oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja lukutaitoa.

Perusopetuksen kehittämishjelman tavoitteet:

- 1.Vahvistetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja oppimistuloksia
- 2.Vahvistetaan lasten saamaa tukea
- 3.Vahvistetaan opetuksen laatua

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystakeskus –ohjelma (sosiaali- ja terveystakeskusministeriö)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) toimeenpanoa jatketaan vuosina 2020-2022. Jaossa on valtionavustuksia, joilla kehitetään perhekeskuksia ja varhaista tukea arjessa sekä lasten ja nuorten matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalveluita. Valtionavustukset jaetaan osana Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystakeskus –ohjelmaa. Lastensuojelun kehittämiseen kohdennettava valtionavustus tulee hakuun myöhemmin keväällä.

Avustusta myönnetään ilman omarahoitusosuutta jokaisen maakunnan yhdelle yhteiselle hankekokonaisuudelle. Hakijana voi olla maakunnan alueelta kunta tai kuntayhtymä. Hakuaika valtionavustuksiin alkaa 20.1.2020 ja päättyy 31.3.2020.

Tulevaisuuden sote-keskusohjelma sisältää veloitteen jokaiselle maakunnalle tuoda yliopistosairaaloiden ohjauksessa lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyviä hoidollisia interventioita opiskeluhoollon palveluihin.

Hakuopas <https://soteuudistus.fi/documents/16650278/20529791/Tulevaisuudensote-hakuopas.pdf/3ef1557c-feab-845b-799f-092e123fd67f/Tulevaisuudensote-hakuopas.pdf>, erityisesti sivut 24-25.

Yhteenveto

-Oppilashuollon palveluja on kehitetty suunnitelmallisesti viimeiset vuodet, erityisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon 1.8.2014 jälkeen. Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi eduskunnalle selvityksen lain toimeenpanosta kesäkuussa 2018. Selvityksen mukaan opiskeluhuollon toteuttamisessa on edetty lain tavoitteiden suuntaan, mutta alueelliset ja oppilaitoskohtaiset erot ovat edelleen suuria, puuttuen toisinaan jopa kokonaan. Oppilas- ja opiskelijahuoltolailla on ollut myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin kaikilla kouluasteilla, vaikka lain mukaiset toimintatavat eivät vielä olleet juurtuneet kouluyhteisöissä kattavasti. Koska toimintakäytänteet ovat edelleen erilaisia ja niiden suhteen on epäselvyyttä, on oppilashuollon ohjausta vahvistettava.

- Lähtökohtana oppilashuollon palveluja järjestettäessä tulee kaikissa tapauksissa olla oppilaiden etu. Oppilaiden edun mukaista on se, että palvelut järjestetään koulujen arkiympäristössä. Tämä on sekä yhteisöllisen että yksilökohtaisen oppilashuoltotyön onnistumisen edellytys.

- Lähtökohtana on myös se, että oppilashuoltopalvelujen henkilöstö on sote-ammattihenkilöstöä, joiden on noudatettava sote-lainsäädäntöä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä henkilötieto- ja julkisuuslain lisäksi psykologeja ja kuraattoreita sitovat terveyden- ja sosiaalihuollon potilas/asiakas- ja asiakirjalait.

- Oppilashuollon palvelujen ammattilaisten tulee muiden aikuisten ohella olla helposti lähestyttäviä koulussa.

- Oppilashuoltolaissa on säädetty (16 § ja 23 §) opettajille oikeus ja osin velvollisuuskin olla yhteydessä opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisiin, jos oppilaasta on huoli.

- Ensisijaista olisi huolehtia jo olemassa olevien palvelujen toteutumisesta siten, että ne tukevat ja vahvistavat jokaisen lapsen ja nuoren hyvinvointia, oppimista ja yhteisöllisyyden taitoja.